

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

HERTHA

TIDSKRIFT FÖR DEN SVENSKA
KVINNORÖRELSEN
UTGIVEN AV FREDRIKA BREMER-FÖRBUNDET
❧ REDAKTÖR: ELLEN KLEMAN ❧

Eleganta och välgjorda
PROMENAD-

Kappor och Dräkter

samt KLÄDNINGAR för DAMER

PRIMA KVALITÉER

BILLIGA BESTÄMDA PRISER

PAUL U. BERGSTRÖMS A 74 Drottninggatan 74
B DAMKONFEKTION 1 tr.

Collan-Oljan

Världens förnämsta läder-
preservativ, gör skodonen
absolut vattentäta och minst
dubbelt varaktiga.

A.-B. Collan-Olje-Fabriken
T. OLSEN - STOCKHOLM

ADVOKATFIRMAN

ANDÉN & STAËL VON HOLSTEIN

Innehavare: Jur. Känd. EVA ANDÉN
Ledamot av Sv. Adv. Samf.

Rikstel.
75 76

Jur. Känd. MATHILDA STAËL VON HOLSTEIN
LILLA VATTUGATAN 13, 1 tr., vid Brunkebergstorg

Allm. Tel.
18336

Testamenten, boutredningar, äktenskapsförord, familjerättssaker, hyres-
ärenden, fastighetsförvaltning, juridiska uppdrag av alla slag.
Även skriftliga förfrågningar besvaras.

A.-B. John V. Löfgren & Co

Kungl. Hovleverantör

Riks 4 29 Fredsgatan 3 Stockholm A. T. 50 48

Sveriges äldsta, största och
bäst renommerade specialaffär i

Siden- och Ylle-
klänningstyger

Prover till landsorten sändas gratis
och franco

Telefon
539
Malmö

Perslow's

**Siden & Manu-
fakturaffär**

Alltid nyheter i största urval

HERTHA

ÅRGÅNG VIII

MARS 1921

HÄFTE 3

Medborgarrätt — medborgaransvar.

Genom innevarande riksdags grundlagsbeslut har politisk myndighet tillerkänts Sveriges kvinnor. Det har blivit officiellt fastslaget, att ordet »medborgare» icke är endast maskulinum — tvärtemot ett av de många påståenden, varmed man för några år sedan sökte mota debatten om kvinnlig rösträtt in på pappersfrasernas och de livlösa schematas område. Också kvinnorna äro nu upptagna som medborgare. Vad innebär detta?

Vad är det, som inträffat? Är det något stort som sker, eller är det blott att några ord plockas in och bytas ut i en del paragrafer — att köer och valkuvert och färdigtryckta valsedlar härefter stå även kvinnorna till buds vid riksdagsval? Av vår självhandling, vår spänstighet, vår ansvarsförmåelse beror det vilketdera som är fallet. Om vi äro för små, är det intet stort som sker, blott en formalitet, som avgöres.

Partisplittningen, det ekonomiska trycket, lägets oklarhet, den psykiska kraftuttömning, som världskriget och allt därmed sammanhängande medfört, äro ägnade att förtaga eller i alla händelser i hög grad försvaga intrycket

av »kvinnornas rösträttsseger». Låter icke i detta ögonblick själva ordet »seger» som en ironi, ett hån? Är den europeiska civilisationen både ekonomiskt och moraliskt i konkurs-tillstånd — vartill tjänar då rösträtten, vare sig utan eller med valstreck, med eller utan kvinnornas inräknande bland väljarna?

Sambandet världskrig—kvinnlig rösträtt har för oss, som under det decennium, som föregick världskriget, arbetade för och förberedde kvinnornas politiska medborgarskap, varit lika främmande som för de riksdagspolitiker, som under samma decennium ihärdigt motade bort den kvinnliga rösträtten. För dem, rättare: för deras dåvarande sätt att se var kriget en normal företeelse, den kvinnliga rösträtten en abnorm nyhet. För oss är kriget som sådant abnormt. Motbjudande är det att, om än i ett neutralt land blott indirekt, ha kriget att tacka för rösträttens uppnående.

Men hur ofta får icke en människa i sitt enskilda liv göra en erfarenhet full av dylik motsägelse? Det jag strävade efter och sträckte mig fram emot, kommer omsider till mig i en

form och under omständigheter, som göra det nästan oigenkännligt. Var det detta jag ville, detta jag längtade efter?

Det rika, motsägelsefulla livet är outtömligt på problem. Den klarast utformade, starkast omfattade sanning, jag levat mig fram till, skjuter plötsligt fram nya frågor, den ena efter den andra. En vila på vunna mål, vunna synpunkter gives icke.

Ju mera ideell en strävan, ju mera innehållsrikt ett mål är, ju mindre kan innebörden, innehållet gå jämnt upp i ett yttre faktum, en reform, en förändring i villkor. Varje »rörelse», varje samfällid strävan till ett bestämt mål får sin innersta livskraft från det ideella överskott, som icke får rum i själva det yttre målet utan sträcker sig därutöver.

Har vår rösträttsrörelse haft ett sådant överskott, en sådan ideell spänkraft? Eller går vår hittillsvarande strävan jämnt upp i det vunna målet: officiellt erkännande av kvinnans medborgarrätt?

Vi våga svara ja på den förra frågan, nej på den senare. Vår rösträttsorganisation har som sådan varit inrättad för det yttre målets vinnande. Ända från början har dock vår »agitation» utgått från tanken, att rösträtten i sig själv är medel, icke mål. Tydligt och klart har det stått för oss, att vad vi begärde var ett större ansvar. Icke som formell rätt utan som uttryck för livsvilja och ansvarsförpliktelse önskade vi rösträtt. Icke att ansvaret följer med rättigheten är oss i denna stund

främmande eller skrämmande. Men tilltrasslingen av den problemlärva, som vi skulle stå inför i den stund »kvinnans rösträtt» blev en politisk verklighet, övergår allt vad vi kunnat tänka oss. Hur skola vi nu bete oss? Hur ter sig nu det konkreta innehållet i det ansvar, som i och med rösträtten tilldelas oss?

Kan det ges ett svar, som samlar oss? Tankens formulering, känslans dröm, viljans båge — ha de icke olika spännvidd och inriktning hos den ena och den andra? Jo, visserligen, och dock tror jag, att innehållet i vårt ansvar kan uttryckas på ett sätt, som kan samla oss alla. Med flärdfri plikt känsla, icke med stora utfästelser — som vi inte heller förut gett oss in på — vilja vi påtaga oss det nya ansvaret och betrakta dess innebörd. Vi vilja inrikta vår ansvarskänsla på själva de omständigheter, som tyckas frångå oss glädjen över röstvinnandet. Skall kvinnornas inträde i det politiska livet betyda partisplittringens skärpning eller minskning? Ansvaret därför ligger på oss.

Flera och flera levande människor inom alla partier se med växande ovilja på partityrannet, på det mekaniserade och omänskliga i en larmande, för både praktiska och teoretiska motskäl dövd partipolitik. Det står till kvinnorna att välja: antingen sluta sig till dem, som söka göra klyftan mellan partierna så bred som möjligt, eller till dem, som fordra att få vara människor själva och som respektera människan även hos den

politiska motståndaren. Ett ansvarsfullt val! — Lätt blir det i nuvarande situation och vid tillträde till röst-rätten icke för kvinnorna att försvara sin mänsklighet, sin kvinnlighet. Partierna komma att bli blott alltför angelägna att åtaga sig vår »politiska uppfostran» i rättrogen partianda. Vi äro nybörjare. Vi måste lära oss mycket. Men ett vilja vi icke lära oss: partifanatism, partihat. Låt oss var för sig, var inom sitt »parti» — så länge valtekniken tvingar oss att tillhöra ett sådant — hålla vår mänsklighet, vår kvinnlighet oskadad av partisinnets frätsyror.

Vårt »ansvar mot partiet» är i första rummet ansvaret att inom partiet representera det allmänmänskliga och allmänkvinnliga, gentemot det partiförkrympta.

Medborgarrätt innebär medborgaransvar också i avseende på de ekonomiska problemen. Av enskildas lystnad hoplappas intet allmänt väl. Långt bjärtare, med långt skarpere udd träffar det ekonomiska samhällsansvaret kvinnan—medborgarinnan än det träffade kvinnan, som endast och allenast var familjemedlem.

Den ansvariga medborgarinnan har ingen undskyllan för trånghjärtad familjeegoism och pockande ansvar. Självttukt och tanke på andra äro medborgerliga plikter, lika visst som meningslös lyx och omåttlig konsumtion äro bevis på medborgerlig undermålighet.

Utan vilja till måttlighet, avstående, offer, som befinnas nödiga, lär ingen finansplan kunna hjälpa Europa ige-

nom den ekonomiska kris, som är en av krigets frukter. Må mannen, som ger kvinnan plats vid sin sida som medborgare, få märka att de halsstarriga anspråken och den oresonliga klagan blott tillhörde den ofria kvinnan. Må han hos medborgarinnan få stöd för en praktisk idealism på ekonomiskt område.

Det sista numret av den Internationella rösträttsalliansens tidning, februari-numret av The International Woman Suffrage News, omtalar en vädjan från internationella rösträttsalliansens ordförande, amerikanskan mrs Chapman Catt, till Förenta Staternas kvinnor. Mrs Chapman Catt talar i denna vädjan om det ekonomiska problemet som världsproblem och om Förenta Staternas plikt. Hon framhåller nödvändigheten att bevilja kredit åt de förutvarande fiendelanden och att göra det på ett storslaget och frikostigt sätt. Det gäller, säger mrs Catt, att bringa reda i hela världens finanser: »Det som företages blir något nytt, något oförsökt och vem som blir ledare veta vi icke. När något stort måste göras, komma personligheter fram ur mängden för att leda och kämpa och lida, för att det må uppnås, som göres tiden behov, och andra komma för att kasta sten på dem som handla, för att hämma och hindra deras ansträngningar. Det är på detta sätt mänskligheten går framåt.

Ha vi män stora nog för världens stora krav? Ja. Skola de resa sig och träda fram? De måste. Vad kunna vi, de många, göra? Ihärdigt

stödja dem, som söka möta vår tids tydliga krav, för att rädda dem från deras kält och gnag, som skola göra motstånd.»

Så ser rösträttsalliansens ordförande läget nu.

De ekonomiska problemen kunna icke lösas, om klass står emot klass, icke heller, om nation står emot nation.

Stora ord å »kvinnornas» eller »kvinnans» vägnar böra vi icke våga. Men utan förhävelse kunna vi på en och annan punkt se en löftesrik om än späd grodd till kvinnan—medborgarinnans insats för internationellt samförstånd. Kongressen i Haag i april 1915 var ett i sig mäktigt utslag av kvinnlig ansvarsmedvetenhet. Modet hos de krigförande ländernas kvinnor att möta fiender på detta sätt måste vi »neutrala» böja våra huvud för. Låt oss också minnas att kongressen i Haag, som visserligen inte

formellt men till initiativ och i sina ledande personligheter sorterade under rösträttsrörelsen, icke hindrat kvinnorösträttens införande i de krigförande länderna få år därefter. Nu är den officiella ansvarigheten som medborgare given åt dem, som redan förut påtogo sig ansvar — också för kriget, därför att de ej förmått hindra det.

Medborgarrätten innebär ansvar icke blott i förhållande till vårt eget land och folk utan i förhållande till andra folk och länder.

Kvinnan, som tar emot sin medborgarrätt under stark känsla av det ansvar den medför, måste, under varje teoretisk och teknisk förkovran, som hon söker tillägna sig, dock framför allt behålla — eller förvärva — en klar blick för det mänskliga, för människan, för mänskligheten.

HILMA BORELIUS.

Kvinnorna och statstjänsterna.

Kvinnoorganisationers ståndpunkt till kommittébetänkandet.

Fredrika-Bremer-Förbundet.

Med anledning av sakkunnigas förslag har Fredrika-Bremer-Förbundets styrelse avlätit en skrivelse till kungl. maj:t.

Skrivelsen utmynnar i hemställan om att kvinna måtte förlänas behörighet till statstjänst i den omfattning, som innehålles i förslaget. Beträffande diplomatiska och konsulära tjänster, vilka som bekant enligt förslaget undantagits såsom icke tillgängliga för kvinnor, framställes visser-

ligen nu intet yrkande om dessas öppnande. Styrelsen framhåller dock att de skäl, som beträffande dessa slag av tjänster anförts mot kvinnas behörighet, äro i hög grad underkastade föränderlighet och att vissa tecken tyda på, att en opinion för kvinnors beklädande av diplomatposter håller på att växa fram.

I skrivelsen ansluter sig styrelsen vidare därtill att gift kvinna med avseende på behörighet till statstjänst likställas med ogift. I frågan om

pensionsåldern uttalas instämmande i advokat Staël von Holsteins reservation till förmån för lika pensionsålder för kvinna och man. Styrelsen ger dock i likhet med reservanten sitt erkännande åt den lösning av den ekonomiska sidan av kvinnornas pensionsfråga som kommittémajoriteten funnit, särskilt ur synpunkten att denna lösning ej bör kunna lägga hinder i vägen för en höjning av kvinnornas pensionsålder.

Beträffande förslaget att biträdesbefattningar vid statsämbetsverk och med dem samställda tjänster vid kommunikationsverken skulle reserveras för kvinnor uttalar sig styrelsen emot detta reserverande, då det med befattningarna förenade arbetet icke är av den art att det nödvändigtvis förutsätter kvinnliga innehavare.

Föreningen kvinnor i statens tjänst.

Styrelsen för Föreningen kvinnor i statens tjänst har ävenledes avlåtit en skrivelse i ämnet. Skrivelsen betonar att den likställighetsprincip, oberoende av kön, som kommitterade själva ange som bärande princip för förslaget, ej konsekvent genomförts och att detta vore särskilt att beklaga i avseende på de för kvinnor reserverade biträdesbefattningarna vid statsämbetsverken och därmed jämnställda befattningar vid kommunikationsverken. Någon saklig grund för detta reserverande kan styrelsen ej finna. Tjänsterna äro ej sådana, att de kräva speciellt kvinnliga kvalifikationer. Därför att kvinnor visat sig kunna väl fylla dessa befattningar, finnes inget hinder för att de kunna väl bestridas av män; före kvinnornas inträde i statstjänsten hade de varit besatta av män. Då sakkunniga förklarar sig anse, att kvinnorna endast i sådana fall böra

nekas tillträde till tjänster, då alldeles påtagliga sakskalet det påfordrar, synes det styrelsen skäl vara att tillämpa samma åsikt i fråga om statstjänsters avstängande för män.

I fråga om pensionsförhållandena ansluter sig skrivelsen till advokat Staël von Holsteins reservation, och det påpekas att den uthållighet de i statsämbetsverken och kommunikationsverken f. n. arbetande kvinnorna visat, trots delvis speciellt ogynnsamma arbetsförhållanden, tyder på att den kvinnliga arbetskraften är fullt lika uthållig som den manliga, om likartade villkor förefinnas.

Skrivelsen utmynnår i en underdånig hemställan om

att biträdes- och kontorsskrivarebefattningar i statsämbetsverken samt biträdes- och kontorsskrivare- m. fl. befattningar i kommunikationsverken icke reserveras för kvinnor;

att i fråga om pensionering manliga och kvinnliga befattningshavare likställas såväl i fråga om pensionsålder som pensionsavgifter och skyldighet att bidra till efterlevandes pensionering;

samt att i övrigt de sakkunnigas förslag lägges till grund för blivande lag i ämnet.

De kvinnliga kårsammanslutningarnas centralråd.

Denna stora sammanslutning, representation för 17 kvinnliga tjänstemanna- och yrkesföreningar, har givetvis även yttrat sig. Centralrådet betonar särdeles starkt att det icke anser några bärande skäl föreligga för att, som sakkunniga gjort, reservera en del befattningar för män och en del för kvinnor, men att om sådana undantagsbestämmelser skola förekomma, dessa böra inryckas i den s. k. behörighetslagen, vilken emellertid i så fall borde benämnas: »Lag

innefattande bestämmelser angående tillträde till statstjänst».

Utan att ingå på frågan om lämpligheten och rimligheten av de reservationer som § 2 i behörighetslagen upptager och som nämner enbart män för vissa befattningar, påyrkar emellertid centralrådet att om dessa reserveras för män, bör även tillägg göras med innehåll att män icke böra innehava befattning vid fångvårdsanstalt, allmän uppfostringsanstalt, allmän alkoholistanstalt eller annan dylik inrättning, såvida med tjänsten är förenad skyldighet att inom anstalten utöva ledning eller bevakning huvudsakligen av kvinnor eller kvinnliga minderåriga, dock med inrymmande av att om särskilda omständigheter det föranleda, män må kunna få dylik anställning.

Skrivelsen ingår på ännu några vidare detaljfall, där förslaget ej, eller också onödigtvis, stipulerat reservationer för män eller kvinnor. Härvid kommer centralrådet med ett bestämt förkastande av biträdesbefattningarnas vid kommunikations- och statsämbetsverken reserverande för kvinnor och ingår på en motivering av det oriktiga i att stänga dessa befattningar för männen.

I pensionsfrågan ställer sig centralrådet på den av advokat Staël von Holstein företrädde ståndpunkten.

Slutyrkandet är ett sammanförande av dessa synpunkter, där främst hemställes att i behörighetslagen måtte uttryckligen fastslås vilka befattningar, som reserveras för män, och vilka som, enligt vad i skrivelsen angivits, reserveras för kvinnor, samt där det till sist framhålles att även om frågorna rörande avlöning och pensionering icke vid innevarande års riksdag definitivt avgöras, proposition om behörighetslagen med de av centralrådet föreslagna ändringarna måtte framläggas och i samband därmed

principen »lika lön för man och kvinna i samma befattning» måtte klart och tydligt uttalas.

Akademiskt bildade kvinnors förening

avger likaledes ett uttalande i saken. Som det ej är slutredigerat, när detta skrives, kan här endast nämnas att föreningens yrkanden i stort taget sammanfalla med de ovan refererade.

Ytterligare utlåtande från kvinnohåll lär vara att förvänta.

Kringblick.

Statstjänstens smala väg. Medan vi vänta på att den sista manvalda riksdagen skall taga itu med behandlingen av det föreliggande förslaget om kvinnornas behörighet till statstjänst — efter direktiv av ämbetsverk och institutioners utlåtanden i frågan, vilka till flertalet kännetecknas av att de förlägga kvinnornas behörighet utanför just det tjänsteområde de själva representera —, kan en hastig orientering av frågans läge på annat håll där den är som mest aktuell ha sitt intresse.

Vi ha då först att notera att Danmark är i färd med att oförbehållsamt öppna tävlingsbanan för samtliga medborgare, endast undantagande militära och prästerliga ämbeten och befattningar. Folketinget har redan givit sin sanktion, landstingets väntas när som helst, kanske har den kommit när detta läses. Den strid som stått om saken i Danmark har således koncentrerat sig om prästämbetets undantagande — de militära lära nog ingestädes locka kvinnorna! Där, som överallt, synes emellertid den kvinnliga prästen ännu anses vara något fullkomligt oerhört, åtminstone av de manliga prästerna själva, därtill kommer ju att där, som på annat håll, frågan icke ensamt kan avgöras av riksdagen utan även

måste hänskjutas till kyrkans representation. Detta är det som framförallt gör lösningen så segsliten. Ett nyligen gjort uttalande av en norsk biskop, att han hellre såge hälften av landets predikstolar tomma än kvinnor i dem, torde vara nog så typiskt för prästerskapets uppfattning på respektive håll.

I England finner man den stora oredan, trots den för något år sedan antagna Sex Disqualification Act. Mera oskyldigt folk tänkte sig verkligen att denna lag betydde att könsdiskvalifikationen var upphävd. Underhusets antagande av lagen blev emellertid endast början till en ihärdig, och på sina håll förbittrad, kamp för bibehållandet av könsstrecket i fråga om olika platser och beställningar; lagen skulle nämligen kompletteras av bestämmingar gjorda av regering och parlamentet. Vägen är oss icke obekant! Hårdast synes striden komma att stå om domare- och prästämbetena. *Tout comme chez nous!* får man väl tyvärr tillfälle att säga.

I vissa avseenden synas engelskorna säkra på sin sak och mera fordrande än vi. "Vi begära mera", skrives i sista numret av "The Woman's Leader" i samband med en redogörelse för det svenska kommittébetänkandet i frågan, "med avseende på den diplomatiska och konsulära linjen än vad detta förslag erbjuder", och en ledande artikel i ett annat nummer av samma tidning utvecklar närmare den engelska ståndpunkten. Man begär direkt kvinnliga diplomatiska attachéer, en fordran som redan diskuterades sinsemellan av de engelska och amerikanska delegationerna vid Internationella kvinnliga rösträttsalliansens kongress i Genève förliden sommar och som sedan förts fram i den dagliga engelska och amerikanska pressen. Det pekas på att en modern beskickning, på ett annat sätt än som förr behövdes och fordrades, måste se till att komma i kontakt med olika lager av det främmande folket, studera dess förhållanden och förmedla kunskap om dessa till hemlandet. De manliga diplomaterna skulle av helt naturliga or-

saker komma att stå utanför stora och betydande riktningar, ledda och bestämda av kvinnor. Som exempel nämnas Förenta Staternas kvinnoklubbar, som bilda en federation på miljoner kvinnor och som ha ett vidsträckt såväl politiskt som socialt inflytande. En kvinnlig attaché bleve kanalen genom vilken de erfarenheter ett lands och en ras' kvinnor gjort sig till godo kunde förmedlas över till det andra landet, den andra rasen. Ju mera det internationella samarbetet utvidgas, desto mera vore internationellt förstående och vetskap om varandra av nöden, och närvaron av kvinnor från det ena landet som officiella representanter i det andra skulle bli en styrka och en nödvändighet. Tidningen slutar också med att uttala sin tro på tankens snara realiserande.

I Förenta Staterna föreligger i detta nu till avgörande i kongressen en lag om lika lön för manliga och kvinnliga statstjänare, The Lehlbach Reclassification Bill, vilken utom likställighet i lön också kräver ställning och befordran helt beroende på skicklighet och förtjänst utan något hinder av kön. Vägarna stå ju också amerikanskorna redan nu i stort taget fullt öppna.

I samband härmed bör nämnas att Canada kallat en kvinna, Mrs Ralph Smith, att bekläda undervisningsministerposten, att i Brittish Columbia Mrs Mary Ellen Smith, Vancouver, valts till parlamentets talman och att Förenta Staterna i dessa dagar begåvat sin handelsattaché i Peking med en kvinnlig sekreterare.

De välkända gamla metoderna. Fransyskorna ha inte rösträtt. Det är ingen nyhet, men frestelsen är ej att motstå att skriva ned det här — som något kuriöst, som man måste påminna om. Det var inte länge sedan förhållandet var omvänt. Man annoterade då, med vederbörligt pepprade kommentarer avsedda att verka på egna motsträviga lagstiftare, att faktiskt det eller det framskridna men enstaka landet givit sina kvinnor rösträtt.

Det ligger sannerligen ingen förhåvelse

gentemot fransyskorna i markerandet av deras rösträttslöshet. Vad oss själva beträffar här hemma äro vi ju också helt nybakade politiska medborgare. Men vi äro det, och med oss och före oss ett mångtal länders kvinnor. Det är blott den stora frammarschens faktum vi vilja poängtera genom fastsländet av ett av de nu allt färre och färre undantagsförhållandena.

För övrigt utlösa förekommande notiser om de åtgöranden kvinnorna i de rösträttslösa länderna vidta för att agitera för sin sak ett varmt beklagande hos oss av att ännu så mycken kraft skall gå till spillo i världen bara för kampen om ett mål, som ändå i sig endast är medlet genom vilket de verkliga målen skola nås. Man känner själv till leda vad de duktiga franska kvinnorna — vilka liksom de övriga ländernas kvinnor under krigsåren givit prov på det mest uthålliga arbete, en storartad organisationsförmåga, god inblick och gillt omdöme — skola känna när de nu måste hålla på att petitionera och tigma om sina medborgerliga rättigheter. Det är den gamla vanli-

ga vägen med deputationer och uppväkningar, möten och bearbetande av pressen som de måste gå.

Strax före jul sökte och erhöll en deputation från franska rösträttsföreningen företräde hos M. Millerand. Denna gång hade man den Internationella rösträttsalliansen att stödja sig på när man gick till storms mot republikens president för att vinna honom för sin sak. M:me de Witt Schlumberger överlämnade en skrivelse från rösträttsalliansens styrelse till franska regeringen med framställning om att fransyskorna måtte beviljas samma politiska rättigheter som så många länder beviljat kvinnorna.

M. Millerand förklarade sig som vän av de kvinnliga politiska rättigheterna — och tillade att rösträtten borde beviljas så småningom, med början av kommunal rösträtt.

Synbarligen komma fransyskorna att få bjuda på rösträttskongress i Paris 1922. Den villkorliga inbjudningen vid Genèvekongressen — om vi själva inte fått rösträtt före 1922 — lär allt komma att stå sig.

Erich Holm och den nordiska litteraturen.

Den 4 sistlidne februari bars fru Mathilde Prager, som skriftställarinna i vida kretsar känd under namnet Erich Holm, till graven. Mathilde Prager var dotter till en bekant läkare i Marienbad, doktor Lucca, och kusin till operasångerskan Lucca. Hon gällde för en gedigen kännare av den nordiska litteraturen och sysslade till sin levnads slut med studiet av de nordiska språken och med översättningar av nordiska arbeten till tyskan. Genom sin bok Ibsens politisches Vermächtnis har hon,

som en av de första, fört vida tyska kretsar till en närmare kännedom av den store diktaren; hon var den första som insåg Strindbergs litterära storhet och införde honom i Österrike, och hon har under en trettioårig flitig verksamhet översatt Georg Brandes' alla mera betydande verk till tyskan. Nyligen utkom i hennes översättning Tragediens andra hälft av Brandes, och även största delen av det nu under utgivning varande Goetheverket av Brandes är översatt av henne. På Inselförlaget

utkommer nu hennes översättning av Strindbergs Skärkarlsliv och Den romantiske klockaren på Rånö.

Som journalist var Mathilde Prager på 70- och 80-talet medarbetare i flera större tidningar, och hennes Brandes-översättningar kommo ut i Neue Freie Presse.

Fru Prager var även offentligt känd som anhängare av kvinnörelsen. Hon tillhörde de första och ivrigaste förkämparne för kvinnornas rättigheter och förblev ända in i hög ålder trogen den radikalt frisinnade riktningen. Det föreföll ofta som ett under till vilken grad den präktiga gamla damen ännu kunde entusiasmeras för striden för frihet och hur hon spände alla krafter för att sporra de yngre kvinnorna till en mera energisk politisk kamp.

Alla de människor, som kände henne personligen, uppskattade och ärade henne på det varmaste för hennes rena idealism, hennes sällsynta oegennytta och anspråkslöshet.

Wien, 4 febr. 1921.

OLGA MISAR.

En Utile Dulci-klubb i San Francisco.

Kvinnorna i Onkel Sams stora välde taga livlig del i alla grenar av politisk, social och religiös verksamhet. Dels i samarbete med männen, dels på egen hand skapa de ett samfundsliv utefter stora linjer och små linjer, konsumerande och producerande stora summor och små summor. All den

frivilliga verksamhet av ideell art som ej understödes av den federativa och de enskilda staterna, uppehålls i mycket hög grad av kvinnornas förmåga att organisera arbete och kapital för ideella ändamål.

De svensk-amerikanska kvinnorna intaga på detta fält en mycket framskjuten ställning, om man ser mer på kvalitet än kvantitet. Till miljonsammanslutningar kunna de ej hinna — en handfull bland dessa 120 miljoner — men väl om man ser till kvaliteten.

En ung förening, som är värd uppmärksamhet utöver dess egen krets, är Utile Dulci Club i San Francisco i Californien.

Den grundades 1916, då särskilt behov av samarbete framträdde för all världens kvinnor, och ledes av mrs Edvin J. Hanson, som är dess president. Fru konsulinnan Carl E. Wallerstedt, högt skattad och avhållen liksom sin man, den svenske konsuln i San Francisco, valdes till dess hederspresident och mottogs som sådan vid en ståtlig fest på Fairmont Hotel.

Klubbens uppgift är dels sällskaplig, dels filantropisk. Den tar emot och visar älskvärdhet och gästfrihet gentemot svenska och svensk-amerikanska damer, som gästa staden. Även jag hade under en resa i Amerika det stora nöjet att få åtnjuta dess välvilja, särskilt vid en lunch på hotell La Plaza, som samlade mer än 100 svenska kvinnor av olika klubbar och föreningar med filantropiska ändamål. Ordförandena i de olika föreningarna

gav en exposé över var sin förenings verksamhet, uppgifter, önskemål, framgångar etc. Ett mycket intressant anförande hölls av miss Hagelthorn, en svensk-amerikansk dam, som är »superintendent of the department of physical education». Vi ha tyvärr ingen motsvarighet varken till hennes ämbete eller departement. Uppfostran till kroppskultur representeras här endast av gymnastik och idrott, och dess chefer och inspektörer ha en mycket snävare uppgift än deras kolleger i U. S. A.

Utom sina sällskapliga intressen, i tjänst hos klubbens uppgift att åstadkomma samförstånd och samarbete mellan svenskarna och deras nya omgivning, har klubben en filantropisk, nämligen att gå unga svenskor tillhanda vid förvärv av högre bildning. Den hoppas kunna sända en stipendiat till Sverige för att studera våra kvinnors uppfostran till att tjäna staten, kommunen och hemmen. Den associerar sig med andra klubbar i filantropisk verksamhet och har bl. a. skänkt understöd till belgiska barn.

I medio av mars ordnar den nu en svensk utställning och svenska aftnar. Detta arbete är ett led i svenskarnas strävan att göra sitt gamla hem och sina fränder och vänner där kända och väl kända i deras nya fosterland. Om svenska kvinnor eller föreningar velat sända bidrag till denna utställning, skulle de blivit mycket välkomna vare sig de sänts som gåva eller som lån. Nu kommer tyvärr detta påpekande för sent, Mrs Edwin J. Hanson, 1173

Hayes street, San Francisco, Californien, ser som en lycklig utvidgning av klubbens verksamhet om den kunde bli en föreningslänk mellan kvinnoorganisationerna här och »over there».

JENNY RICHTER-VELANDER.

Fredrika-Bremer-Förbundets årsmötesprogram. Förbundets ordinarie möte hålles detta år i Stockholm, den 30—31 mars, och förhandlingarna förläggas till K. F. U. K:s lokal, Brunnsgatan 3. Omorganisationsförslaget kommer att bli mötets stora fråga och torde att i huvudsak lägga beslag på tiden, sedan övliga mötesförhandlingar entledigats.

Av de två möteskvällarna har den ena reserverats för ett samkväm på Hôtel Anglais, varunder fröken Ellen Kleman och fru Gerda Lindblom tala om de Glimtar av utlandets föreningsarbete de under respektive resor i Tyskland, Frankrike och England kommit att få se; den återstående kvällens program är när detta skrives ännu icke fastslaget.

Anna Wicksell i folkförbundets mandatråd. Designerad till medlem av folkförbundets kommission för granskning av mandatens förvaltning nämnes som ensam kvinna jur. kand. fru Anna Wicksell. Kommissionen, som skall bestå av nio medlemmar, får till uppgift att mottaga och granska mandatärmakternas årliga rapporter samt att gå förbundsrådet tillhanda med yttranden i alla frågor som kunna uppkomma beträffande fullgörandet av de anförtrodda mandaten.

På resa med Fredrika Bremer.

Vi ha inte alltför många, direkt meddelade personliga intryck av Fredrika Bremer. Av så mycket större värde är därför den livfulla teckning av henne den dåvarande unge norske juristen, senare justitieministern, Ferdinand Nicolai Roll gjort av henne i här återgivna reseskildring, publicerad i Illustreret Nyhedsblad 1866. Den raskt skrivna lilla reseskissen utgör dessutom ett intressant komplement till Fredrikas egen skildring av den äventyrliga resan från Turin till Genua och bidrar till en närmare bekantskap med de två unga norrmännen — förutom Roll teol. kandidaten P. J. B. Coucheron — som under Fredrikas Romvistelse tillhörde den stab som uppvaktade henne och hennes unga "sommardotter", Jenny Lind, icke Jenny Lind, trots det förvillande namnet.

I.

År 1857 tillbragte jag tillsammans med en annan norrmän en vecka i Turin. Det hade egentligen inte varit vår avsikt att uppehålla oss så länge i en stad, som vi kommit till endast därför att vår väg gick alldeles förbi den, men strax efter vår ankomst tog det i med ett sådant hållande regnväder, som endast södern kan uppvisa, att vi voro glada att stanna där vi voro. I flera dygn sköljde det ned utan uppehåll, så att rännstenarna växte till forsande strömmar och Po störtade sitt annars så lugna vatten i väg med vansinnigt raseri. Till och med om vi velat vidare, hade vi inte kunnat. Alla Pos bifoder hade antagit fruktansvärda dimensioner, satt långa sträckor av

järnvägen under vatten och rivit bort broar, och från alla kanter kommo meddelanden om att kommunikationerna voro avbrutna.

Det var en lycka att detta skyfall träffade oss i Turin, det finns få städer där man står bättre ut med en dylik belägring. På ett flertal gator sträcka sig in under husraderna breda arkader, som ge skydd mot regnet, och framför allt är detta förhållandet med huvudgatan, Via di Po, som är försedd med en valvgång, vars längd jag ej överdriver när jag anslår den till minst densamma som hela Östregate i Kristiania. Denna arkad är som en värld för sig, där det föres en av himmelens makter fullständigt oberoende tillvaro, och där tillbragte vi därför dagen i ända, från morgon till afton, utan att det föll oss in att finna dagen lång eller att känna någon inskränkning i vår frihet.

Ute i själva arkaden drog en oavbruten mänskoström, dagdrivare och affärsmän, uniformer och munkkåpor, sidenklänningar och paltor, dandyar och arbetare i brokig blandning; in gledo de från regnet och ut gledo de åter i regnet för att ge plats åt nya förbipasserande. Man kunde gjort fysionomiska studier tillräckliga att fylla en bok, och man hade sysselsättning nog med att låta ögat vandra från den ena skepnaden till den andra. Och inom arkaden fanns allt vad öga och sinne kunde begära.

Jag skall bara inte tala om butikernas mängd, med deras urval av de mest olikartade varor, vilkas rikedom inte endast fyllde de stora fönsterna utan på sydländskt manér till och med trängde sig fram i dörröppningarna och liksom var i färd med att företa en promenad i det fria. Efter att ha sett sig mätt på högarnas ostpelare och girlander av fullstoppade korvar, kunde man drömma sig rik utanför juvelerarnas utställningar av broscher och dyrbara stenar. I bokhandlarnas fönster kunde man göra sig bekant med det unga Italiens nyaste litterära alster och i galanteri-handlarnas med dess smak för färger och tyger, medan antikvitetshandlarnas sammelsurium vädjade till den förkärlek som varje bildad människa har för damm och gamla tider.

När ögat var tillfredsställt och magen började kräva sin rätt gick man in på en trattoria och fick sig mat, vilken man själv såg tagas ur grytan, och efter middagen slank man in på ett av de oräkneliga kaféerna, där man av en artig kypare serverades en kopp café au lait eller café noir, allt efter behag, vilken man njöt av medan man läste dagens italienska eller gårdagens franska tidningar. Eller också tog man sig sin dessert hos en av de uti arkaden sittande frukthandlarna, vilken på ett ögonblick rostade åt en så många kastanjer eller stekte så många äpplen man önskade på sin bleckplåt, medan man därtill försedde sig med politisk upplysning hos en eller annan välvillig tidningskolportör. Till sist kunde

man sluta sin afton på någon av de teatrar, som hängde ihop med arkaderna, och höra en opera av Verdi eller Donizetti utförd med oförfalskad italiensk bravur.

När vi en dag sutto i ett av arkadkafféerna och studerade våra tidningar, föllo våra ögon på en notis om att den kända svenska författarinnan Fredrika Bremer nu gästade Turin. Det var som skrivet för vår uppbygelse, och vi beslöto genast att göra vårt landsmanskap gällande och erbjuda våra ringa tjänster. Då vi kommo hem till vårt hotell, Pension Suisse, gingo vi därför och undersökte tavlan med hotellets gäster, och ganska riktigt stod det där: »N:o 15 Mademoiselle Bremer». Nu föll det oss in att vi på morgonen, då vi åto vår frukost i den stora tomma matsalen, hade observerat en ensam, självständigt utseende dam, som satt vid bordet och i lugn och ro drack sin kopp te. Det måste varit hon, om inte för annat så för att Fredrika Bremer i sina böcker alltid ådagalägger en särskild förkärlek för den nämnda kinesiska drycken.

Vi skickade en uppsattare upp till N:o 15 för att efterhöra om det var möjligt för fröken Bremer att mottaga besök av två unga norrmän, och han kom tillbaka med ett gunstigt svar. Då vi trädde in i rummet, funno vi där en gummaktig dam, sittande i en stor, högryggad länstol, som nästan uppslukade henne, med en uppslagen bok framför sig och ett par hornbågade glasögon i handen. Det första intrycket var något av fågel, jag kom

ovillkorligen att tänka på Doras tanter i David Copperfield, och den svaga rösten, som med möda kunde uppfattas, förminskade inte intrycket, ehuru den egentligen var långt ifrån att vara någon fin diskant. Men betraktade man henne närmare, försvann tanken på fågelvärlden strax. Det huvudet hörde en annan värld till. Pannan var hög och vackert formad, i de klara ögonen låg eftertanke och värme och om den bågiga öppna munnen drog sig ett brett drag som vittnade om en klar och kraftig ande; utan att vara vackert, var ansiktet behagligt och på samma gång klokt och gott. I allmänhet låg det något av ålderdomströtthetens ro över det, och det hade stämpeln av en själ, som vilar i åskådning, men när hon talade kom det liv i dragen och de liksom lyste upp i en mild glädje över det som var föremål för hennes tanke. Vill man ha besked om hennes toalett, så var denna mycket enkel och konstlös. Hon hade en svart sidenklänning och en svart sidenmantilj, båda delarna av enkelt snitt och en smula gammalmodiga, och det gråsprängda håret, som låg slätstruket längs ansiktets båda sidor, täcktes av en enkel, vit mössa, som till fasonen mest liknade en négligé. Så var hon klädd första dagen jag råkade henne, och jag vet mig inte ha sett henne annorlunda klädd sedan. När vi gingo ut, satte hon därtill på sig en violett silkesschal av obestämbar ålder och som otvivelaktigt följt henne på många tidigare resor.

Det mottagande som kom oss till

del hos den namnkunniga damen var mycket välvilligt, och vi hade inte missräknat oss då vi litade på att vår nationalitet skulle vara oss en rekommendation. Hon hade en längre tid uppehållit sig i Norge hos grevinnan Sommerhjelm på Tombs herrgård och omfattade vårt land och vårt folk med intresse. Och dessutom, ju längre vi nordbor komma från hemmet, ju starkare känna vi hur nära vi stå varandra och hur mycket vi ha gemensamt. Det dröjde därför inte länge förr än vi voro överens med fröken Bremer inte endast om att tillsammans ta några av Turins sevärheter i betraktande utan också att försöka tillsammans ta oss fram till andra trakter. En afton, då regnet äntligen hade upphört och en klar himmel åter välvde sig över staden, gingo vi därför i sällskap med henne och valdenserprästen mr Meille — en man med nordiskt allvar och sydländsk belevnhet — över till Kapuzinerberget på andra sidan av floden och sågo solen gå ned över den vida ändlösa slätten och den stolta krets av snötäckta alper, som omger den i norr och väster. Sedan solen gått ned och en lätt skymning lagt sig över landskapet, steg ett återsken upp och belyste de avlägsna sista fjälltopparna — det var »den andra klarheten», som fröken Bremer kallade det och vars sällsamma skönhet alltid griper sinnet med en stilla längtan. Samtidigt började klockorna i stadens kyrkor att ringa Ave Maria, rena och mjuka klingade de ut i den klara luften och liksom gävo toner

åt ljusspelét över Alpernas snöfält. De påminde, även de, om »den andra klarhet», som stiger fram när det faller skugga över jordlivet och det bländande, brännande dagsljuset släckts. Långsamt vände vi tillbaka till staden igen och sökte oss fram till den nybyggda protestantiska kyrkan, där vi hade glädjen att höra hur bibeln offentligt och utan hinder förelästes för italienarna på deras eget modersmål. Åhörarna voro inte många, församlingen var också liten, men det var inte heller länge sedan den bildades och fick sin egen kyrka, och på kyrkan kunde man se, att den hade hopp om att med tiden samla en större skara omkring protestantismens banér, den var byggd för att rymma en anseelig församling och dess höga välvningar andades tillförsikt och mod.

Mötet med pastor Meille och besöket i kyrkan kom fröken Bremer att tala om valdenserna. Huvudändamålet med hennes uppehåll i Piemont hade varit att undersöka dessas förhållanden och religiösa liv, och hon hade just nu gästade dem i tre veckors tid i deras trånga dalar uppe bland fjällen. Hon hade varit i detta protestantismens äldsta hem, vars barn genom århundraden hade lidit sådant tvång och sådan förföljelse för sin tro, men ståndaktigt hållit ut och bevarat sina fäders tro tills ljusare dagar kommo och det åter blev dem förunnat att leva och tro fritt. Vad hon sett och hört däruppe hade ingivit henne en stor tillfredsställelse, och hon berättade om det med levande glädje. Hon hade träffat på

ett arbetsamt och trohjärtat folk med rena seder och kristet sinne, och hon hade funnit en frisk storslagen natur, i vars ro hon vilade ut. Hon närde ett ljusst hopp om att från de valdensiska dalarna skulle utgå en föryngrande strömning, först över Piemont och sedan över det övriga Italien. Den hade redan nått Turin och drog sig omärkligt vidare. I Genua, Nizza och några andra av Piemonts städer hade bildats små protestantiska församlingar, och till och med i Toskana fanns det här och där människor, som gripits av rörelsen, som öppnat den förbjudna bibelboken och fått den kär. Lyckades Cavour-tankens, Italiens politiska frigörelse, väntade det landet, menade hon, också en religiös pånyttfödelse, och då skulle den förföljda och föraktade valdenserkyrkan komma att få en stor betydelse.

Äntligen började det visa sig en utsikt för oss att komma i väg från Turin. Floderna drogo sig tillbaka till sina bäddar, och järnvägarna återtogo sina ordinarie turer. Vid efterfrågan på järnvägskontoren erforo vi att man på en omväg över Novara kunde slippa fram till Genua, som var fröken Bremers och min egen närmaste bestämmelseort. Vi beslöt oss att använda oss av lägenheten, och en lördagsmorgon, innan det ännu var ljusst, rullade vi i väg på Milanobanan i riktning mot Novara. Ödeläggelsens märken voro ännu synliga, där var krossade broar och sönderskurna strandfyllningar, stora sträckor stodo ännu under vatten och ut över slätterna låg dy och slamm, som över-

svämningen lämnat efter sig. Tåget gick därför långsamt och liksom prøvade sig fram, på enskilda ställen måste vi stiga ur med vårt pick och pack och gå till fots till andra vagnar, som stodo och väntade ett stycke längre bort. Men fram gick det i alla fall, och framemot middagstid voro vi i Novara, där min reskamrat, som skulle till Milano, skildes från oss och ångade vidare. Då vi stego ur, möttes vi av den nedslående underrättelsen att det inte var att tänka på att komma vidare den dagen för oss. Visserligen var det möjligt att komma fram till Genua, men möjligheten var förbunden med så många och stora vanskligheter att det var så gott som outförbart för en dam; man måste vara beredd på att gå långa sträckor till fots i djup smörja och att sätta över strida floder i högst betänkliga färjeanordningar, och att hinna fram till Genua före kvällen kunde det alls inte vara tal om. Det var en stor misräkning, och vi skulle varit mästare i förställningskonsten om det inte syntes på oss att vårt humör sjönk åtskilliga grader under noll. Vi hade inget annat val än att antingen ligga i Novara och vänta ett par dagar eller att vända tillbaka till Turin samma väg vi på förmiddagen dragit därifrån. Fröken Bremer valde det sista alternativet, och jag var för artig kavaljer för att göra invändningar.

Emellertid gick inget tåg tillbaka förrän efter några timmar, och vi måste därför finna oss i att tillbringa en del av dagen i Novara. Med själva

den lilla staden voro vi snart färdiga, och vi begåvo oss ut på vallen, som omgav staden i en halvcirkel och vars enda ändamål tycktes vara den att skänka stadens innevånare en skuggrik promenad. Utanför vallen slingrade sig en liten flod, vid vars kant stod en klunga kvinnor med solbrända ansikten och brokiga huvudbonader och tvättade kläder. Över floden förde en bro, och från den gick en snörrät väg bort över den vida trädlösa slätten, som nu i höstetider hade mist varje spår av liv och fruktbarhet. Trots all den solglans, som vilade över landskapet, hade detta en melankolisk prägel, och intrycket härav blev inte mindre genom det trista minne, som är förbundet med platsen. Här var det som Piemonts dristiga och frisinade konung, Carl Albert, för nio år sedan med sin tappra här förgäves kämpade en blodig kamp mot österrikarnas övermakt och på en dag förlorade tron på sig själv och sitt lands framtid. Efter att ha sökt döden på slagfältet utan att finna den, överlämnade han sin krona i sin sons händer och begav sig i den mörka natten ut i frivillig landsflykt för att fjärran från de ställen, som varit vittnen till hans lycka, gömma sin sorg och dö. Och medan vi långsamt vandrade fram och tillbaka på vallen och läto blicken gå ut över fälten, talade vi med varandra om Piemont och dess män och om det arbete som utförts för att på nytt befästa den nya statens ställning efter det olyckliga slaget. Men samtalet ville inte komma riktigt i gång, vi

voro alltför nedtryckta av vår egen olyckliga Novaradag och av tanken på de fientliga makter, som ställde sig i vägen för vår framryckning. Med otålighet väntade vi på tågets avgång, och långt före tiden installerade vi oss på stationen för att säkra oss mot att tåget skulle gå ifrån oss. Slutligen gav lokomotivet signal, vi satte oss åter i kupéen, och tillbaka gick det till Turin. Allt eftersom vi kommo längre bort från Novara lättade sinnena, och innan vi kommo fram voro vi alldeles överens om att betrakta den misslyckade utflykten från en munter sida och räkna med den som en oväntad reseepisod.

I »Pension Suisse» blev man naturligtvis högst förundrad över att se oss igen, men hotellvärdar ha aldrig något emot att få sina gäster tillbaka och våra förutvarande rum stodo alljämt till vår disposition. Vid en kopp varmt te och i sällskap med en älskvärd familj från Livland glömde vi

snart fullständigt dagens alla vedervärdigheter, och vi beslöto oss att dröja över morgondagen i den säkra förhoppningen att vi dagen därpå skulle kunna oförhindrade ta oss fram till Genua, utan att begagna oss av krokvägar och listiga medel. Med denna lugnande tanke gick jag till sängs, men nästa morgon innan jag fått sömnen ur ögonen kom det bud från fröken Bremer att hon hade för avsikt att resa om en timme. Hon hade fått pålitlig underrättelse om att passagen till Genua redan var klar denna dag, och hon ville inte förspilla tiden. Jag kan inte påstå att detta budskap var mig behagligt, men fröken Bremers vilja var min lag, jag hade nu en gång korat mig själv till hennes adjutant, och innan timmen var ute, hade jag klätt på mig, packat, ätit frukost, köpt biljetter, polletterat sakerna och satt välbehållen i en järnvägskupé med fröken Bremers violetta schal mitt emot mig.

HERTHA

Tidskrift för den svenska kvinnorörelsen, utgiven av **Fredrika-Bremer-Förbundet**.

Redaktör: *Ellen Kleman*.

Förbundsmedlemmar erhålla tidskriften till ett pris av kr. 5:50, varvid prenumeration sker direkt genom **Fredrika-Bremer-Förbundets byrå, 48 Klarabergsgatan, Stockholm**. *Icke-förbundsmedlemmar* prenumerera å närmaste postanstalt eller i bokhandel. Pris för postupplaga: $\frac{1}{1}$ år kr. 6:50; $\frac{1}{2}$ år kr. 3:50; $\frac{1}{4}$ år kr. 1:90. Lösnummer 65 öre. *Redaktion och expedition: 48 Klarabergsgatan II, Stockholm*. Redaktions-tid: *tisdagar och fredagar kl. 1—3*. Allm. T. 48 50, Riks 27 62. Expeditionen: *kl. 11—4 varje söckendag*. Allm. T. 48 16, Riks 27 62.

HERTHA

Tidskrift för den svenska kvinnorörelsen, utgiven av **Fredrika-Bremer-Förbundet**.
Redaktör: *Ellen Kleman*.

Förbundsmedlemmar erhålla tidskriften till ett pris av kr. 5:50, varvid prenumeration sker direkt genom **Fredrika-Bremer-Förbundets byrå, 48 Klarabergsgatan, Stockholm**. *Icke-förbundsmedlemmar* prenumerera å närmaste postanstalt eller i bokhandel. Pris för postupplaga: $\frac{1}{4}$ år kr. 6:50; $\frac{1}{2}$ år kr. 3:50; $\frac{3}{4}$ år kr. 1:90. Lösnummer 65 öre. Redaktion och expedition: 48 Klarabergsgatan II, Stockholm. Redaktions-tid: tisdagar och fredagar kl. 1—3. Allm. T. 48 50, Riks 27 62. Expeditionen: kl. 11—4 varje söckendag. Allm. T. 48 16, Riks 27 62.

Andrea Eneroths Högre Handarbetsseminarium

Kommendörsgatan 32, 1 tr. **STOCKHOLM** Allm. Tel. Österm. 16 18

Av Kungl. Maj:t godkänd högre lärarinnekurs på $1\frac{1}{2}$ eller 2 år.

Även ettårig lärarinneutbildning. Enda tvååriga handarbetslärarinnekurs. Högre kursen har två valfria linjer med samma kompetens. Seminariet åtnjuter **statsanslag**, och kan därför mottaga några frielever. **Ansökan** göres helst före den 1 juni till nytt arbetsår, som börjar 1 sept. Mottagningstid varje dag 12—1. Fullständigt prospekt sändes på begäran.

STÄNDIG UTSTÄLLNING AV

BRODERIER & KONSTVÄVNADER

MATERIAL OCH PÅBÖRJADE ARBETEN

RÅD VID INREDNING AV VÅNINGAR
ATELIER FÖR GOBELINLAGNING

AB **NORDISKA** **KOMPANIET**

THYRA GRAFSTRÖM - STOCKHOLM

HEMTRÄVNAD

Praktisk tidning för hemmet utgiven av **Fredrika-Bremer-Förbundet**.
Redaktör: *Fanny Ekenstierna*.

Utkommer under 1921 med 24 åttasidiga nr. Prenumerationspris: helt år kr. 3:50, halvår kr. 2:—, kvartal kr. 1:—. Prenumeration sker å posten.

Innehåller berättelser, poem, levnadsteckningar, religiösa, etiska och sociala uppsatser, artiklar i diverse ämnen samt en rikhaltig praktisk avdelning.

Inbundna årgångar för 1918 kr. 2:50 per exemplar.

INNEHÅLL

with **Medborgarrätt — medborgaransvar.** Av *Hilma Borelius.*

Kvinnorna och statstjänsterna.

Kringblick.

Erich Holm och den nordiska litteraturen. Av *Olga Misär.*

En Utile Dulci-klubb i San Francisco. Av *Jenny Richler-Velander.*

På resa med Fredrika Bremer. Av *Ferdinand Nicolai Roll.*

EN EKONOMISK HUSMODER
BORTSLÖSAR ICKE I ONÖDAN
EN KRONA HIT... EN KRONA DIT...

SVEA VÄXT
BLIVER — EN GÅNG PRÖVAT — SEDERMERA
HENNES FAVORITSMÖR.

Liksom även **SVEA GRÄDD**
för bordet, stekning och bakning.

Samma ööverträffade kvalité som före kristiden.